

בינת זקנים

לקחי מוסר ודרך ארץ הנלמדים מפרשת השבוע מחז"ל וזקני הדורות ז"ל

תזריע - תשפ"ב

דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֲשֶׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר וְגו' (י"ב ב')

מצוות: האדם במעי אמו מקבל עליו לקיים את כל המצוות ואח"כ נולד

אמר אדם [הראשון], אחר שברא הקב"ה כל הבהמות והעופות והשקצים והרמשים, ברא אותי. כך התינוק הזה, עד שלא יצא ממעי אמו הקב"ה מצוה אותו ואומר לו "מזה תאכל, ומזה לא תאכל, וזה לכם הטמא"; ומשהוא מקבל עליו במעי אמו את כל המצוות שבתורה, אח"כ נולד, לכך כתיב "אשה כי תזריע וילדה זכר" (פי' פרשה זו סמוך אדלעיל, דאמר (ויקרא י"א כ"ט) "וזה לכם הטמא וגו'", וסמך ליה "אשה כי תזריע", ללמד שכל דברים אלו נאמרים לתינוק עד שלא יצא, וכיון שהוא מקבל עליו אז נולד. (עץ יוסף בשם שנות חיים)). **(תנחומא תזריע סימן א')**.

[**ובמוסכת נדה (ז):**] איתא דאין הולד יוצא ממעי אמו עד שמשביעין אותו, ומה היא השבועה שמשביעין אותה? "תהי צדיק, ואל תהי רשע! ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע (ר"ל שיהא בעיניו כרשע לענין שלא תזווג דעתו עליו, אפילו אם באמת יהיו בו מדות טובות כצדיק, אל יאמינו בעצמו עד יום מותו, ויחשוב ג"כ שלא השלים חובתו (לחם שמים [לר"י עמדין ז"ל] - אבות ב' ג'). והוי יודע שהקב"ה טהור ומשרתיו טהורים, ונשמה שנתן בך טהורה היא; אם אתה משמרה בטהרה מוטב, ואם לאו הריני נוטלה ממך". תנא דבי רבי ישמעאל, משל לכהן שמסר תרומה לעם הארץ, ואמר לו "אם אתה משמרה בטהרה, מוטב; ואם לאו, הריני שורפה לפניך".

ו**כתב החיד"א ז"ל** (מראית העין - נדה שם), הגם שכל נפשות ישראל היו במעמד הר סיני ונשבעו, וכדאמרינן בעלמא (יומא עג. נדרים ת. ועוד) "מושב עומד מהר סיני", מ"מ שם היו משביעין לנפש לבדה, והשתא משביעין הנפש והגוף כאחד.]

תורה: האדם לעמל תורה יולד

לא נברא האדם לאכילה ולשתיה, אלא לעסוק בתורה. וזהו שאמר הכתוב (איוב ה' ז') "כי אדם לעמל יולד", דאמר ז"ל (עי' סנהדרין כ"ט): "אדם לעמל יולד", איני יודע אם לעמל פה אם לעמל תורה, כשהוא אומר (משלי ט"ז כ"ו) "נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו", הרי עמל פיו אמור, הא מה אני מקיים "כי אדם לעמל יולד"? לעמל תורה, הוי אומר לעמל תורה יולד.

וכן אמרו במדרש, כשם שברא במעשה בראשית בהמות וחיות ועופות שקצים ורמשים ואח"כ ברא את האדם, שנאמר (בראשית א' כ"ד) "ויברא אלקים את האדם בצלמו", כך כתוב בתורה "את זה תאכלו" (ויקרא י"א ט', ושם כ"א) ו"את זה לא תאכלו" (שם שם ד') ואח"כ נולד האדם. וזהו שאמר הכתוב בסמוך "אשה כי תזריע וילדה זכר", הוי אומר לעמל תורה יולד, לא נולד האדם אלא לעמל תורה, וכן כתוב אחריו (ויקרא י"ב ג') "וביום השמיני ימול בשר ערלתו", מלמד שעד שלא נוצר הקיפתו תורה ומצוות ואח"כ נולד. וזהו שאמר "אשה כי תזריע וילדה זכר", הטיל הקב"ה מצוות לפניו ולאחריו והוא באמצע, וזהו שאמר "כי אדם לעמל יולד" - לעמל תורה יולד. ע"כ. **(רבינו בחיי** שלחן של ארבע - שער א').

וביום השמיני ימול בשר ערלתו (ויקרא י"ב ג')

ברית מילה: היא מצוה תמידית שמקיימים ע"י שמירת קדושת המילה

חביבין ישראל, שסיבבן הקב"ה במצוות - תפילין בראשיהן ותפילין בזרועותיהן וציצית בבגדיהן ומזוזה לפתחיהן, ועליהן אמר דוד (תהלים קי"ט קס"ד) "שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך". ובשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו עומד ערום, אמר "אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה!" וכיון שנזכר במילה שבבשרו, נתייבשה דעתו. לאחר שיצא, אמר עליה שירה, שנאמר (תהלים י"ב א') "למנצח על השמינית מזמור לדוד", על מילה שניתנה בשמיני. **(מנחות מג:)**.

וצריך להבין, דהא אי אפשר לעסוק במצוות בזמן המרחץ, וכשם שקיבלת שכר על הדרישה כך תקבל שכר על הפרישה? אלא שירא לנפשו, כיון שהוא ערום מן המצוה יוכל לבוא להרהורי עבירה, כי אין מצוה דעסיק בה שמצלת אותו מהרהורים רעים (עי' סוטה כא.). וכשנזכר במילה שבבשרו, שתמידית בו, נתייבשה דעתו, היינו שהיה לבו בטוח שלא יבוא לחטוא בדעתו ובמחשבתו. ואמר "למנצח על השמינית", היינו שמנצח יצרו מהרהורי עבירה במילה שנתנה בשמיני. **(כתב סופר עה"ת** פרשת לך עה"פ "ויעל אלקים מעל אברהם", ע"ש עוד).

[**בספר ארחות חיים** (הלכות מילה, וכ"כ בספר כלבו - סימן קכ"א) הביא ממעלות ברית מילה, וכתב ז"ל: צריך לשמור זה הברית שיהיה קדוש, ולא יחללוהו. ואין השמירה בזימה ובניאוף בלבד, אלא בראיית העינים ובהרהור הלב, כמו שאמרו רז"ל (יומא כט.) הרהורי עבירה קשין מעבירה. עכ"ל, וע"ש עוד.

והב"ח ז"ל (יו"ד ר"ס ס"קב) כתב: עיקר המצוה (של ברית מילה) להיות עליו אות ברית קודש מאותיות שמו הקדוש יתברך לשמור את כל גופו מכל טומאת עריות. עכ"ל.

ובאמת כבר מבואר כן **בזוהר** (בראשית קצז). ששמירת קדושת הברית חשוב כמעשה המילה, שאמרו שם לגבי יוסף הצדיק על אשר התגבר ביצרא דערייות: ועל דא כל מאן דנטר ברית קדישא כאילו קיים אורייתא קדישא כולה, דהא ברית שקיל ככל אורייתא (וכן אמרו נדרים לב). כלשון הזה ממש על מצות מילה גופא. עכ"ל.]

מצוות: השמח במצוות הקב"ה יוסיף לו שמחה

"וביום השמיני ימול", אין כתיב שם שיוציא הוצאות על המילה. בא וראה כמה ישראל מחבבין את המצוות, שהם מוציאים הוצאות כדי לשמור את המצוות ולשמחו בהם! אמר הקב"ה "אתם משמרים את המצוות ותשמחו בהן, אני מוסף לכם שמחה", שנאמר (ישעיה כ"ט י"ט) "ויספו עוננים בה' שמחה וגו'". **(תנחומא תזריע סימן ה')**.

וְכִפַּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהַרָהּ (ויקרא י"ב ח')

נקיות: נקיות מן החטא מביאה לידי טהרה

נקיות מביאה לידי טהרה, דכתיב "וכיפר עליה הכהן וטהרה". **(ירושלמי שקלים ג' ג', וכ"כ בסוטה פ"ט משנה ט"ו, ובשיר השירים רבה פרק א')**.

[**בתקלין חדתיין** (למחור ישראל משקלוב ז"ל, תלמיד הגר"א ז"ל) (שקלים שם) פירש: "נקיות מביאה לידי טהרה", ע"י נקיות הגוף מאבק חטא, בא לטהרת הנשמה, שאינה טהורה רק בכלי נקי, כמו "נפש נקי וצדיק" (מועד קטן כה:). עכ"ל.

ובתפארת ציון (על שיר השירים רבה שם) כתב: "נקיות מביאה לידי טהרה", והוא דכל זמן שהאדם מלוכלך בחטאים ועוונות יש כח לסט"א לאחוז בו ולעשות לה משכן בתוך לבו; דכמו שע"י מעשה המצוות משכין בקרב לבו הקדושה, כן ח"ו בהיפך - שע"י מעשה העבירות נאחזת בקרבו הסט"א והטומאה, וטמא טמא יקרא. שע"י לבו רחוק מה' ותורתו. ולכן ע"י שהוא מתנקה מהחטאים, ע"כ בא לטהרה, שע"י שמתנקה מחטאיו אין עוד כח לסט"א להיאחז בו. וע"י שלבו טהור מהטומאה אפשר לו להשכין בלבו הקדושה, שאינה שוכנת אלא במקום טהרה. עכ"ל.]

אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סַפְחַת אוֹ בִּהְרֵת וְהָיָה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרְעַת וְהוּבָא אֶל אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וְגו' (ויקרא י"ג ב')

לשון הרע: המדבר לשון הרע, אף שאינו מצורע בגופו, נשמטו היא מצורעת

ענין מצורע מחמת לשון הרע (ערכין טו; ועוד). ואל יחשוב אדם המספר לשון הרע, שרואה את עצמו שאינו מצורע; כי זה הוא לו לרעה, כי נפשו מצורעת, כמו שלמדו בזוהר מהפסוק (משלי כ"א כ"ג) "שומר פיו ולשונו

בהסגר ומאסר הגלות במלכות, ובנגע צרעת כשיתחפך כולו ללבן הוא סימן טהרה למוסגר, כמ"ש "כולו הפך לבן טהור", כן כשיתחפך כולו למינות הוא סימן טהרה לישראל - שיצאו מתוך ההסגר ומאסר הגלות (מהרש"א). והאברבנאל ז"ל (ישועות משיחו ח"ב העיון הא' פרק ה') פ"י "שתתחפך כל המלכות כולו למינות", שיתפקרו ולא יטבעו בשום דת, ומיירי על אומות העולם בכלל או על מלכות אדום בפרט, ע"ש). **סנהדרין זצ.**

[כתב רבינו **החפץ חיים ז"ל** (ליקוטי אמרים - פרק י"א): הנה חז"ל (שבת לא.) אמרו ששואלין לאדם לעתיד לבא "צפית לישועה". ולפי הנראה אחרי שהסימנים שנאמרו בגמרא לביאת המשיח כמעט נתקיימו כולם וכו', ואין לך זמן לצפות לישועה יותר מזה, ועל כן כל אחד ואחד צריך לצפות ליום בואו, ועכ"פ יהיה ספק גמור אצלו שמא יבוא משיח צדקנו בימיו, ויראה להכין את עצמו בתשובה ומעשים טובים כפי כחו. עכ"ד.]

וְהַצְרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הִנֵּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרָמִים וְרֵאשׁוֹ יִהְיֶה פְרוּעַ וְעַל שָׂפָם יַעֲטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא (ויקרא י"ג מ"ה)

תורה - צפיה לישועה: ע"י חורבן ביהמ"ק נגרם מיעוט עצום בחכמת התורה, ויש לצפות לישועה שאז הקב"ה יאיר עינינו בתורתו

רבי אלכסנדר פתח (פי' כשדרש במגילת איכה, התחיל לדרוש מקרא זה), "והצרוע אשר בו הנגע וגו'". "והצרוע" - זה בית המקדש. "אשר בו הנגע" - זו עבודת כוכבים שהיא מטמאה כנגע, שנאמר (עני' ירמיה ז' ל') "ויחללו את מקדשי ויטמאוה". "בגדיו יהיו פרומים" - אלו בגדי כהונה. "וראשו יהיה פרוע", הוא שנאמר (ישעיה כ"ב ח') "ויגל את מסך יהודה", גלי דכסא. "ועל שפם יעטה", כיון שגלו ישראל לבין אומות העולם לא היה אחד מהן יכול להוציא דבר תורה מפיו (והרי כאילו הוא עושה שפה בפיו, שבהיות המקדש על תלו, היה מקור ומעין החכמה, גם שכל הספיקות היו מתבארים בירושלים בלשכת הגזית, כמ"ש (דברים י"ז ח') "וקמת ועלית אל המקום" - והיינו סנהדרין שבלשכת הגזית, כמ"ש חז"ל (עני' סנהדרין יד:), לכן בחורבן בית המקדש נסתם מהם מעייני החכמה ולא היה אחד יכול להוציא דבר תורה מפיו, כאילו פיהם מעוטף ומכוסה. (יפה ענין, ועין יוסף, ומתנות כהונה)). **(איכה רבה פתיחה כ"א).**

[במסכת **סנהדרין** (פח:) איתא, משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן, רבו מחלוקת בישראל ונעשית תורה כשתי תורות. וכתב **הרמ"ע מפאנו** ז"ל (חיקור דין ב' י"ט קמ"ג) "שלא שימשו כל צרכן", לא שנתרשלו בתורה ח"ו, אלא שלא היו יכולין לשמש כל צרכן מפני גלות הסנהדרין, שבימיהם נחרב הבית ובטלה לשכת הגזית וגלתה הסנהדרין ליבנה. עכ"ד.]

ובמסכת **סוטה** (מט: -) רבי אליעזר הגדול אומר, מיום שחרב בית המקדש, שרו חכימא למהוי כספריא (פי' התחילו החכמים להיות כמלמדי תינוקות. שהם קטנים מן החכמים (רש"י). שנפתחו ממדרגתם ממעלה למטה (מהרש"א)), וכו'. על מי יש להשען? על אבינו שבשמים. ע"כ.

ו**כתב החתם סופר** ז"ל (דרשות ח"ג עמ' י"ט טור א'): התלמיד חכם אשר לא ניסה באלה (בהליכה בין הגוים אשר בזה האדם מרגיש עול גלותו, ע"ש), לא ידוע לבו כ"כ, כי אינו יודע כובד הגלות, ואינו מתקנא ומתאוה לשלחנם [של הגוים], ועל כן למה זה ידאג. אבל באמת טעות גדול הוא זה, הלא נקרע לבנו בשבתנו עוסקים בהלכה וטורחים ואין אנו באים אל מבוקשנו אל האור האמיתי, כי רחק ממנו. ובעו"ה ממש רוב יגיענו לריק. מי יתן ראשנו מים ועיינינו מקור נזולים לבכות על שברנו, אין אתנו יודע עד מה, והלב מתטמטם בכל יום ויום, נגששה כעורים בקיר לא ידענו במה כשלנו, אזלת ידינו וצר כחנו. ואין לנו להשען אלא לצפות ישועת ה' להגלות לעין כל, ואז נראה עין בעין בשב"ה את ציון, וכולם ידעו אותו ית"ש. עכ"ד.]

וב**מדרש תהלים** (פרק קמ"ז) איתא: "ה' פוקח עורים" (תהלים קמ"ז ח'). אין צער גדול ואין יסורים גדולים וקשים כעורון עינים. וכו'. וכשיבוא לרפאות העולם, אינו מרפא תחלה אלא העורים, שנאמר "ה' פוקח עורים". ומי הן העורים? הדורות האלו שהולכות בתורה כעורים, שנאמר (ישעיה נ"ט) "נגששה כעורים קיר". כולם קורין ואין יודעין מה הן קורין, שונין ואין יודעין מה הן שונין. אבל לעתיד לבוא (ישעיה ל"ה ה') "אז תפקחנה עיני עורים". עכ"ד. ועיין בספר תרחם ציון (סימן ב' סעיף ס"ג-ע"ט) מה שהבאנו עוד בזה בס"ד.]

שומר מצרות נפשו", אל תקרי "מצרות" אלא "מצרעת", כלומר, כי נפשו שהיא נשמתו היא מצורעת, בר מינין. על כן שומר נפשו ירחק בתכלית הרחקה. **(של"ה תזריע - דרך חיים תוכחת מוסר).** (וזה שנאמר (ויקרא י"ג ב') "והיה בעור בשרו לנגע צרעת", אין "והיה" אלא לשון שמחה (בראשית רבה מ"ב ג'), שיש שמחה שהוא על גופו ולא על נשמתו. **(החיד"א ז"ל - הגהותיו על של"ה שם)).**

עתה בעוונותינו הרבים שאין לנו לא מקדש ולא קרבנות ולא כהן מטהר, אם היה הקב"ה מביא את הנגעים על גופו היה נשאר בטומאתו לעד, ולא היה אפשר לו להנקות מזה. על כן נשארה טומאת הנגע שבא ע"י חטא זה דבוקה רק בנפשו, ואין בולטת על גופו מבחוץ. וזהו כוונת המדרש (תנחומא מצורע סימן ב') "שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו" (משלי כ"א כ"ג) - "מצרעת נפשו", כי הנגע והצרעת דבוקה בנפש.

על כן האדם המורגל בחטא זה ח"ו, צריך להתאונן תמיד על נפשו, כי אף שמחפה עליו הקב"ה בזה העולם ואינו מראה קלונו לכל, עכ"פ אחר פטירתו שתצא הנפש מהגוף תתגלה זוהמת צרעתו לעיני הכל, וכל עוד שתהא דבוקה חלאת הזוהמא הזו בנפש בודאי לא יבוא מנוגע בהיכל ה' בגן עדן, ויצטרך לישב בדד למעלה חוץ למחנה ישראל, שהוא מקום הקליפות והחיצונים, אם לא עשה תשובה כראוי. **(שמירת הלשון ח"א שער הזכירה פרק ו', ע"ש עוד).**

עבירה - תשובה: אין הקב"ה צריך לייסר את החוטא ע"י דבר אחר, אלא מגופו ח"ו - ועליו להתבונן שבאו היסורים על חטאו, ולשוב לפניו יתברך

בשעה שאדם חוטא, הרי מביא עליו הקב"ה יסורים בגופו. למה? שאין מדותיו של הקב"ה כבשר ודם; מדת בשר ודם, כשסרח עליו עבדו, מביא את הכבלים (פי' שלשלאות (ביאור האמרים)) וכובלו, מביא את המגלבין (פי' רצועה עבה שמיסרין בה הבהמות והעבדים (ביאור האמרים)) ומכהו. (בילקוט שמעוני (תזריע ס' תקנ"ז) הגירסא: מדת בשר ודם כשסרח עליו עבדו מביא אדם אחר ומכהו). והקב"ה אינו כן, אלא מגופו של אדם רודה אותו. ומניין? ממה שכתוב בענין "אדם כי יהיה בעור בשרו וגו'". **(תנחומא תזריע סימן ח').**

מצוה היא עלינו שכל מי שיהיה מצורע, שיבוא אל הכהן לשאול על צרעתו, והכהן יטמאנו או יטהרנו, והוא יתנהג על פי התורה הכתובה כאשר יצונו הכהן. ולא יקח הדבר כחולי הבא במקרה, אלא יתן לב עליו וידע כי גודל עונו גרם אותו, שנאמר "אדם כי יהיה בעור בשרו וגו', והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים".

משרשי המצוה, לקבוע בנפשותינו כי השגחת ה' פרטית על כל אחד ואחד מבני אדם, וכי עיניו פקוחות על כל דרכיהם, וכו', ולכן הוזהרנו לתת לב אל החולי הרע (הצרעת) ולחשוב כי החטא גרם אותו, וכו', ולא ניקחנו דרך מקרה. ויש לנו לבוא אל הכהן, שהוא העומד לכפרת החוטאים, ועם חברת המכפר אולי יהרהר בתשובה, ויוסגר קצת ימים כדי שיישב אל לבו עיניו במתון ויפשפש במעשיו. ולפעמים יוסגר שני הסגרין, שמא יהרהר תשובה ולא תשובה שלמה לגמרי; כאילו תאמר על דרך משל, שחשב להחזיר מחצית גזילתו, ואז יחדש בו ה' קצת סימנין שיוסגר שנית, אולי ישלים תשובתו ויטהר לגמרי, וכו'. [וכאשר] הא-ל-ברוך הוא, שמשגיח עליו תמיד, יראה מעשה תשובתו, וירפאהו. **(ספר החינוך מצוה קס"ט).**

וְרָאָה הַפֶּה וְהָיָה כְסֵתָהּ הַצְרַעַת אֶת פֶּלַ בְּשָׂרוֹ וְנִטְהַר אֶת הַנֶּגַע פְּלוֹ הַפֶּה לְבֶן טְהוֹר הוּא (ויקרא י"ג י"ג)

צפיה לישועה: נתקיימו בימינו הרבה סימנים לגאולה, ולכן בזמננו ראוי ביותר לצפות לישועה, ולהכין עצמנו בתשובה ומעשים טובים

תניא, רבי נחמיה אומר, דור שבן דוד בא בו העזות תרבה, והיורק יעות, והגפן יתן פריו והיין ביוקר, ונהפכה כל המלכות למינות, ואין תוכחה. מסייע ליה לרבי יצחק, דאמר רבי יצחק, אין בן דוד בא עד שתתחפך כל המלכות (פי' הממשלה (חתם סופר עה"ת - ויקרא י"ג י"ג)) למינות. אמר רבא: מאי קרא? "כולו הפך לבן טהור הוא" (פי' כשפשט הנגע בכל העור טהור הוא, כך כשנהפכה כל המלכות למינות תבוא גאולה (רש"י); שישיראל